

**Блиствівський навчально-виховний комплекс
Новгород-Сіверської районної ради Чернігівської області**

XIII районні красзнавчі читання

Мій рідний край

Забута історія. Село Риков

**Галушко Марія,
учениця 8 класу**

**Керівник:
Юрченко Микола Володимирович,
учитель географії**

**м. Новгород-Сіверський
2017**

У своїй праці "Слово о полку Ігоревім і Новгород-Сіверщина" історик Воїнов Святослав Святославович зазначає, що на основі відголосків місцевих легенд в "Історії Русів" і знахідок черепів тура підтверджено існування турівського заповідника у Новгороді-Сіверському (Цупринський яр). Тому не випадково на Новгород-Сіверщині знайдено 32 гідроніми і топоніми, які походять від слова тур. До турів має відношення і назва села Рикове, в 15 км. від міста (див. у "Слові": "рыкають акы тури").

Вперше село згадується у першій половині XVII століття. У книзі "Историко-статистическое описание Черниговской епархии", виданой у 1874 році, висловлюється думка, що "Рыково и по названию и по положению по дороге из Новгорода в Чернигов поселение дотатарское".

У селі разом з селянами проживали козаки, був козацький курінь. Соціальний стан населення на 1650 рік: селян було 123 сім'ї, козаків 136 сімей, купців 4 сім'ї. Промислових і торгових земель не було.

Село належало Новгород-Сіверській ратуші. Полковник Павло Полуботок і генеральна старшина віддали Риков бунчуковому товаришу Кутневському за службу. Це призвело до скарг з боку ратуші на такі дії старшини.

5 грудня 1723 року вийшов указ Петра I, в якому йшла мова про те, що "ныне оным селам быть в ведении до оной ратуши против прежнего обыкновения, а помянутым Галецкому и Кутневскому от владений тех сел отказать... И для того о бытии тем селам по прежнему при Новгородской ратуше, велено послать к вам его императорского величества указ..."

З 1742 року село належить Олексію Григоровичу Розумовському, а потім його брату Кирилу Григоровичу Розумовському.

В "Описі Новгород-Сіверського намісництва", складеному наприкінці 70 – поч. 80-х років XVIII ст. подається опис села: "Сотни Новгородской. Село Рыковъ, к волости Шептаковской принадлежащее. Положение имеет от Новгорода на полуденно-западной стороне, от пахатного поля на горах и по ярах. В сем селе церковь деревянная. К сему селу земли пахатной недостаточно; и обыватели здешние занимают ее у жителей Новгородских, села Блистовы, села Багриновки, а сенокосов почти вовсе нет, и потому нанимают их из половины и за деньги, платя за такову часть сенокоса, где укашивают сена 10 воз от 3 до 5 рублей,

жителям села Мизина, Пироговки и других селений около реки Десны. Лесов также не имеют, а покупают на строение дерево в Новгородке, а иногда готовое в селах Жадов, Печенегах, и деревне Лизуновке. Сами упражняются в хлебопашестве, а притом сеют пеньку, которую продают в Новгородке, масло же конопляное в Коропе; некоторые нанимаются под своз пеньки из Новгородка жителям описанной слободы Климовой, а иные при всем том имеют сады и при урожаи продают из них вишни в хорошем количестве".

В 1772-1774 роках у Риковому збудована Троїцька церква. У "Историко-статистическом описании Черниговской епархии", виданому у 1874 році, зазначається: "В нынешнем каменном храме Святой Троицы, построенном в 1772 году Псалтирь 1660 года, Евангелие в серебряном окладе 1663 года, другое 1682 года. Триод постная 1669 года". Троїцька церква припинила свою діяльність ще до початку Другої світової війни на території України. За радянської влади її використовували під склад.

У квітні 1800 року Кирило Григорович Розумовський розділив свої маєтки між шістьма синами. Риков отримав Григорій Кирилович Розумовський. Згодом, ймовірно, змінюється власник села, тому що у книзі "Историческое описание некоторых местностей Черниговской губернии", яка була видана у 1887 році, зазначається: "В настоящее время с. Риковъ составляет часть имени М.И. Судиенки, доставшемуся ему от отца".

Під час війни з французами в 1812 році з Рикова було 10 добровольців.

З другої половини ХІХ зростає кількість мешканців села. У 1866 році у селі було 122 двори – 1000 жителів, 1897 – 221 двір, 1210 жителів, 1917 рік – 205 дворів, 1317 жителів.

Риков стає центром волості. До складу Риковської волості входили такі населені пункти, як Стахорщина, Горбове, Форостовичі, Гірки, Юхнове, Дігтярівка, Чулатів, Комань, Дробишів, Кудлаївка, Араповичі, Бугринівка, Путивльський хутір. До волості входили хутори, які зараз не існують: Акуловичів, Вербицького, Гамарня, Дальній, Заїкіна, Корчма, Павловський, Солоний, Самоквасов, Чернечий.

Школи в селі не було, тому переважна більшість мешканців була неписьменною. На початку 1897 року у селі проживало 588 осіб чоловічої статі і

605 осіб жіночої статі. Серед них письменними були у віці до 20 років 60 чоловіків і 4 жінки, у віці понад 20 років - 62 чоловіки і 3 жінки. Разом це складає 129 осіб (10,8 %). Дітей навчали на приватних квартирах. Так, у 1898 навчав дітей Щедровський Федір Семенович. Він зробив три випуски по 10 чоловік (1902-1904 роки).

До революції 1917 року в Риковому нараховувалось 3316 га землі. Панам належало 2995 га, біднякам 320 га. Працювали бідняки на панів 3 дні на тиждень. У селі робітничого класу не було.

Як зазначав місцевий мешканець М.А. Сидоренко: – «Село Риков мало добротні землі – масні, чорні, як воронове крило, та належала земля панам і куркулям. А на околицях та пагорбах, де була піщуга, розташовувалися селянські наділи. Були і такі, кому й піску того не вистачало.

Найбільше землі загарбав пан Судієнко. Крім маєтку в селі Риков, він мав також економію в селі Очкіно, що входило тоді до Новгород-Сіверського повіту, та в інших місцях. Приїде, бувало, в село 3-4 рази на рік, подивиться на своє господарство, "настрополичить" управителя, як краще з людей шкуру здирати, та й поїде в Москву на дачу.

Користувався в селі землею і другий пан Сорока, що проживав у Новгороді-Сіверському і мав, крім того, олійне та інші підприємства. Жив привільно, дітей своїх навчав у гімназіях.

120 десятин землі мав у своїй власності дворянин Врублевський, що проживав у селі. Крім того, він тримав винну лавку і загібав немалі бариші. По 100 і більше десятин мали окремі куркулі. Якщо до цього додати і близько 15 десятин найкращої землі в Ярузі, що належало церкві, то картина дореволюційного землекористування стане цілком ясною.

Не краще почували себе й середняки. Навіть у врожайні роки вони ледве зводили кінці з кінцями. Мізерна частина їх "вибивалась у люди", звичайно ж, вони розорювались і скочувались до рівня бідняцьких господарств. Селяни не мали можливості застосовувати машини і добрива, а обробляли землю примітивними знаряддями. В ярмі була земля, в ярмі були її справжні господарі.

Та не лише від безземелля терпіли селяни. Вони були безправні політично, не мали можливості обирати своїх представників у державні органи влади. В селі

була волосна управа, яка об'єднувала 12 навколишніх сіл. Його роботою керував волосний старшина, а в кожному селі ще призначався сільський староста. Вони опирались на пристава, урядника, стражників. Волосний суд був також у їхніх руках.

За таких умов життя годі було думати про культуру та освіту. Сільська чотирикласна школа містилася в звичайній селянській хаті, де був викладачем дячок Пучковський. Більшість населення була неписьменною. "Євангеліє" – єдина книга в користуванні селянина. Лікарні в селі не було. Бабка-шептуха була водночас і лікарем, і ветеринаром. Торгівля знаходилась також здебільшого у приватних руках. Дві-три лавки торгашів, що проживали в селі, винна лавка дворянина Врублевського, державний шинок... Горілка була "найходовішим" товаром. Топив у ній селянин своє горе.

Не оминули Риков і події 1917 року.

Закінчення Громадянської війни дало можливість приступити до мирного життя. Але це доводилося здійснювати у важких умовах. Промисловість і сільське господарство були в занепаді.

На початку 20-х років в Україні була проведена адміністративно-територіальна реформа. У 1923 році було створено округи і волосні райони замість волостей. Риков стає центром волосного району. У 1924 році до Риковського волосного району входили такі сільради: Блистівська, Богданівська, Горбівська, Дегтярівська, Дробишівська, Кудлаївська, Ларинівська, Орловська, Печенізька, Пирогівська, Попівська, Риківська, Стахорщинська, Фаївська, Форостовицька.

В центрі уваги була ліквідація не писемності. Навчанням було охоплено все населення. Велось воно в десятихатках. У жовтні 1923 року з селянської молоді було створено ініціативну групу по боротьбі з не писемністю.

Навесні 1930 року в селі було створено сільськогосподарську артіль "Рассвет". В 1931 році її переорганізують у колгосп.

Не оминув село і голод 1932-1933 років. За свідченнями очевидців "У 1931 році у селі почали забирати у людей коней, корів. Всіх тварин збирали на колгоспний двір. Хто здав худобу, той ходив на роботу і заробляв трудовні. У

1932 році не вродили зернові. Восени люди збирали на полях колоски. Найважче було взимку 1933 року. Людей рятувала картопля. Хліба справжнього не бачили, пекли його з картоплі, додаючи товчену конюшину. Випадків смерті від голоду в селі не згадується (а за даними архіву 63 померлих).

Не минули село і сталінські репресії 30-х років. За період з 1931 по 1938 рік в селі було репресовано 11 чоловік (ця цифра є неточною), які через багато років були реабілітовані.

У 1934 році село Риков було перейменоване на Кірове, 2016 – на Троїцьке. Та то вже інша історія...